

Alledaagse democratie

Door Hein Albeda

Inleiding

Wij, burgers, hebben de afgelopen decennia overal meer invloed gekregen, behalve in de politiek. Vroeger ging het meer collectief: mensen verenigden zich en richtten een woningcorporatie op. Door middel van de kracht van de vakbonden kregen mensen meer rechten op hun werk. Nu is het individueler, maar we kunnen nog meer beslissen. We hebben meer keuze. We hebben vaak een auto of een huis gekocht: grote beslissingen, zonder dat iemand ons aan de hand nam. We kiezen een aanbieder voor onze telefoon, we kiezen een aanbieder voor elektriciteit. De aanbieders lijken op elkaar, maar vaak zijn er kleine verschillen die bij onszelf passen. Wat de klant niet lust verdwijnt uit de schappen. De klant debatteert niet, maar “stemt met zijn voeten”, hij laat het product links liggen.

Burgers voelen zich niet gehoord

Hoe zit het met de politiek? In de politiek is (door verzelfstandiging en Europa) minder te beslissen. Burgers hebben over dat mindere niet meer te zeggen. Natuurlijk is er recht op inspraak. Besluiten worden niet genomen zonder degelijke inspraakprocedures. Maar niet zelden laten deze de mensen gefrustreerd achter¹. Mensen voelen zich niet gehoord en niet serieus genomen. De politici zijn niet meer “van ons”, de politieke instituties ook niet. We hebben weinig vertrouwen in de politiek en willen we invloed, dan debatteren we niet, maar kiezen we anders. We maken zelf wel uit wat we willen en stemmen met de voeten.

Een voorbeeld van dat hedendaagse gebrek aan vertrouwen is onderstaande foto. Het heeft geen zin om een gewoon verkeersbord neer te zetten dat een weg is afgesloten. De mensen vertrouwen het toch niet als hun routeplanner aangeeft dat de weg wel doorgaat. Ze kiezen dan hun eigen weg. Omdat het gewone bord niet meer werkt heeft de gemeente een waarschuwing toegevoegd. “Vertrouw uw routeplanner niet. Deze weg is echt afgesloten.”

Terug naar de basis: democratie

Wanneer er gesproken wordt over democratie gaat het vooral over het politiek bestuur, stemmen en inspraak dan wel samspraak rond beleid. Maar de basis is veel belangrijker. Want een anders georganiseerde politiek of overheid geeft in essentie nog steeds geen goed werkende democratie. Het gaat er ook om dat mensen meebeslissen en bereid zijn in debat te gaan. Participatie is namelijk breder dan meepraten over beleid. Het gaat ook over de alledaagse democratie: zelfstandige burgers die eigen keuzes maken over hun leven en leefomgeving. Bij die keuzes praten ze met elkaar, wegen ze zaken tegen elkaar af en proberen ze elkaar te overtuigen. Dat zijn soms moeilijke keuzes. Er moeten compromissen gesloten worden. Mensen moeten eigen deelbelangen soms overstijgen en iets inschikken op de korte termijn in het belang van een betere

1 Zie bijvoorbeeld De Nationale Ombudman “We gooien het de inspraak in” september 2009

toekomst. Maar er is geen enkele reden om aan te nemen dat mensen dat niet kunnen. Sterker, het is er gewoon, op de werkvloer, rond het huis en de buurt, recreërend, mensen ontmoetend en rond de opleiding.

Er gebeurt wel veel rond burgerschap in Nederland, zoals het project Handvest Verantwoordelijk Burgerschap en diverse educatieve projecten. Maar dat zijn geen projecten rond zelfbeschikkingsmacht over de eigen buurt en leefomgeving. Burgerschap wordt vooral uitgelegd als vrijwillig anderen helpen. Het vegen van de stoep als het flink heeft gesneeuwd is dan vooral een vorm van burgerschap..

Burgerschap is echter als term verbonden met de Franse revolutie en het veroveren van rechten op de adel en de geestelijkheid. Omdat burgers belasting betaalden en loonheffing aan de kerk moesten geven wilden zij ook mee kunnen praten en meebesturen in de regering. En nu? Nu zijn we klanten geworden van de politiek en nemen we minder onze eigen verantwoordelijkheid om af te wegen en mee te besturen. De individualisering is daar mede schuldig aan. Maar ook de politiek die problemen naar zich toe haalt en mensen hoogstens nog als inspreker betreft. We signaleren dat mensen niet meer een puzzelstukje zijn in de democratie, maar worden behandeld als een klant. Daardoor stellen mensen zich op als klant. "Zorg ervoor dat ik met mijn 65^e met pensioen kan gaan". "Zorg ervoor dat ik geen last heb van die opgroeiende jongens". "Verlos mij van het zwerfvuil".

Bevorderen van democratische gezindheid

Mensen zijn klant geworden en verliezen de mogelijkheden uit het oog om zaken zelf effectiever op te pakken. Daarmee dreigt veel meer verloren te gaan dan de verbinding tussen politiek en burgers. Het WRR - rapport "Vertrouwen in de buurt" geeft veel aandacht aan de mogelijkheden die bewoners hebben om zaken zelf aan te pakken. De mogelijkheid daarvan en het geloof dat het kan lijkt verdwenen. *"In Deventer vertellen leden van een actieve bewonersgroep dat ze zonder de wijkaanpak – waarbinnen ze werden ondersteund door een opbouwwerker en een gemeenteburgemeester en aanspraak konden maken op een wijkbudget – nooit op het idee gekomen waren gezamenlijk de overlast in hun straat aan te pakken."*²

De Raad voor maatschappelijke ontwikkeling RMO noemt de democratische gezindheid een van de peilers van de democratie (naast instituties en wettelijk verankerde basisrechten en -vrijheden). Bij democratische gezindheid valt te denken aan bereidheid tot dialoog, respect voor meerderheidsbesluiten en verdraagzaamheid tegenover andersdenkenden en minderheden³. Juist in een samenleving die gekenmerkt wordt door individualisme zou je aandacht verwachten voor die democratische gezindheid. Want het is een manier van leven, autonoom en verantwoordelijk, maar toch op een gemeenschappelijke basis, in tolerantie en wederzijds respect, al worden de eigen waarden krachtig onderschreven (Benjamin Barber aangehaald in 'Vormen van democratie'). Het is een manier van leven waarbij vertrouwen in een gemeenschap en in een buurt gesmeed wordt. We leven gezamenlijk en maken eigen keuzen, maar moeten wel rekening houden met anderen.

Waarom en hoe kan je de democratische gezindheid bevorderen? De RMO heeft daarvoor geluisterd naar mensen die zich juist van de democratie hebben afgekeerd. Mensen die bij verkiezingen hun stem niet uitbrengen en die cynisch, vijandig of onverschillig staan ten opzichte van democratische basiswaarden. Welke argumenten hebben deze mensen daarvoor? Een van de redenen blijkt te zijn dat zij het democratische gedachtegoed niet van huis uit hebben meegekregen. Een andere reden is dat zij maar sporadisch in situaties terechtkomen waarin zij het aantrekkelijke en de waarde van democratie ervaren⁴

Om het gedachtegoed te verspreiden en te laten zien hoe aantrekkelijk het is de waarde van democratie te ervaren geven we drie voorbeelden rond de alledaagse democratie. Want alledaagse democratie is er nog wel. Het gebeurt gewoon op de werkvloer, op school en in buurten.

Niet groots en meeslepend, wel fundamenteel en de resultaten zijn goed.

---

2 WRR "Vertrouwen in de buurt" Amsterdam, 2005, pg 108

3 RMO "Vormen van democratie" Amsterdam 2007 pg 13

4 RMO idem p53

Alledaagse democratie in Leidsche Rijn (deel 1)

In Leidsche Rijn staat een complex met 94 woningen. Er zijn koop- en huurwoningen, er zijn kleinere appartementen en grote eengezinswoningen en er zijn woon-werkwoningen. De woningen zijn bovendien gebouwd volgens de normen van het levensloopbestendig wonen; voor jong en oud dus én voor de jongeren die ouder worden. Het is bijzonder omdat de bewoners zelf de plannen voor het wijkje ontwikkelden en besloten dat er gezamenlijk een Vereniging van Eigenaren moest komen om het geheel bij elkaar te houden. Samen vormen de bewoners (huurders en kopers) de Bewonersvereniging De Kersentuin.

Toen mijn vrouw en ik in 2008 ons huis kochten werd ons pas in tweede instantie duidelijk dat de hoekwoning niet helemaal van ons zou zijn. Nee, we kochten in feite het appartementsrecht van een huis dat deel uit maakte van de Kersentuin. Dat appartementsrecht in plaats van eigendomsrecht heeft grote consequenties. Zo is aan het appartementsrecht gekoppeld dat de bewoners lid zijn van de bewonersvereniging de Kersentuin. Gezamenlijk hebben de bewoners een projecthuis waar activiteiten georganiseerd worden, de binnentuinen worden gezamenlijk onderhouden. Zelfs de openbare ruimte is in beheer bij Bewonersvereniging de Kersentuin. De gemeente draagt het geld dat het beheer van de openbare ruimte normaal kost af aan de Bewonersvereniging. Wie in de Kersentuin woont draagt automatisch bij aan de kosten van het projecthuis, de tuinen en activiteiten als het zomerfeest, de kerstborrel, het oudejaarsfeest en andere culturele activiteiten.

Met dergelijke activiteiten heeft de bewonersvereniging een omzet van 36.000 euro per jaar. De Vereniging van Eigenaren doet het onderhoud aan de buitenschil: de muren en daken en gezamenlijke voorzieningen. Deze beheert de reserves voor onderhoud, doet dagelijks onderhoud aan riool, liften, daken etcetera. Dit jaar met een begroting van ruim 100.000 euro.

Ik moet eerlijk bekennen dat het mij in eerste instantie niets leek, zoveel met je burens te maken hebben. Dat betekent uiteindelijk vergaderen of nog erger: er op aangekeken worden als je niet meedoet aan het onderhoud van het openbaar groen.

Ik merkte dat het in de praktijk meevalt om zoveel met de burens om te gaan en samen dingen te ondernemen. Niet die vergaderingen vallen mee: er wordt teveel en te lang vergaderd. Wel het anderen er op aankijken als je niet meedoet aan het onderhoud van het groen of de Kerstborrel niet bezoekt. Dat doet men niet. Er is vrijheid, gelijkheid en *broederschap*, waar ik elders vaak alleen vrijheid en gelijkheid tref.

Samen afspraken maken

In de bewonersvereniging en de vereniging van eigenaren moeten moeilijke en makkelijke afspraken gemaakt worden. Moeilijke afspraken gaan bijvoorbeeld over de reserveringen voor onderhoud van de liften. Jaren was te weinig gereserveerd voor de liften en de bijdrage moest met 16% omhoog. Het besluit werd zonder morren genomen, want iedereen besepte dat het nu eenmaal moest voor de eigen lift. Ik stond te kijken van de bereidheid mee te denken en de constructieve houding. Maar het is logisch omdat niet het niet een stelletje bestuurders op afstand is die een prijsverhoging bedenkt, het is een echt gezamenlijk besluit. Of, moeilijker, iemand wil een dakraam plaatsen, maar de overburens vinden dat daardoor het uitzicht verslechtert. Daar moet je met elkaar over praten en uit komen, wat altijd lukt. Autobezitters moeten hun auto in de parkeergarage zetten, die is aangelegd om meer groen te kunnen hebben in de Kersentuin. Maar die garage kost geld, dus in deze buurt die gespaard was van betaald parkeren betalen 'onze' autobezitters parkeergeld. Toen iemand dat weigerde moest de gang naar de rechter gemaakt worden om dat parkeergeld alsnog af te dwingen.

Ik werd snel na de verhuizing in het bestuur van de Vereniging van Eigenaren (VvE) gekozen en

merkte dat er totaal verschillende houdingen zijn ten opzichte van het bestuur van de VvE. De een ziet zich als klant van de VvE: de vereniging moet maar zorgen voor het onderhoud, de juiste reserveringen en afspraken maken met de beheerder. De ander voelt zich betrokken en vraagt zich af welke reserves we gezamenlijk moeten hebben, hoe we goede afspraken maken met de beheerder en op welke wijze de lasten zo laag mogelijk en eerlijk verdeeld blijven. Het bleek al snel de democratie in het klein. De een ziet je als wethouder van de Kersentuin die dingen moet regelen, wie zo gek is die functie te vervullen moet het wel goed doen. De ander ziet je hoogstens als primus inter pares en maakt zich evenveel zorgen over moeilijke beslissingen als jij. De laatste is gelukkig ver in de meerderheid.

De meerderheid is zeer betrokken. Er is veel bereidheid elkaar te helpen en te steunen. Iedereen wil van uit zijn eigen kwaliteit wel met iets meedenken, meewerken, regelen. Het is moeilijk met iedereen rekening te houden, maar het is tegelijk een feest. De een is handig en repareert het slot op het projecthuis. De volgende vraagt zonnepanelen aan, verdiept zich in de subsidieregeling en laat de rest weten dat wel voor de hele Kersentuin te doen. Een groep organiseert culturele avonden met dan een dichter, dan weer een leuke band of een poppenkastvoorstelling. Mijn kinderen hebben circuslessen gehad en er is een veelvuldige uitwisseling van kinderbedjes, kinderfietsjes en bij een heksenfeestje heb je zo voor je kinderen verkleedkleren versierd. Dat kan allemaal via het online Kersentuinforum.

Hoewel op vergaderingen zo'n zestig procent van de leden vertegenwoordigd is voelt lang niet iedereen zich even verantwoordelijk voor het geheel. "Wie niet komt is blijkbaar tevreden!" werd er wel eens op de vergadering geroepen. Maar zo gemakkelijk is het niet. Wie niet daadwerkelijk verantwoordelijkheid heeft genomen voor besluiten over de openbare ruimte, kan gemakkelijk praten en klagen. Het is door anderen verzonnen, het zijn de normen die door anderen zijn vastgesteld. Als de normen niet gedeeld zijn, krijgen mensen de neiging regels uit te gaan leggen als iets waarbinnen je ruimte moet zoeken voor je eigen voordeel: je gaat shoppen. Daarom blijven de besturen van de VvE en de bewonersvereniging steeds op zoek naar manieren om iedereen te laten meedoen.

Democratie is lastig

Het is dus ook in het klein lastig om het geheel een levendige democratie te houden met betrokken mensen. Zo zijn er afspraken gemaakt voor wij er kwamen wonen. Die zijn gemaakt via sociocratische besluitvorming. De sociocratische methode gaat uit van het beginsel dat mensen ongelijke, unieke personen zijn, die echter bij de besluitvorming gelijkwaardig zijn. Daarom wordt besluitvorming georganiseerd volgens het "consentbeginsel". Dit houdt in dat een besluit genomen is, wanneer geen van de aanwezige kringleden beargumenteerd en overwegend bezwaar heeft tegen het nemen van dat besluit. Heel mooi en zeker belangrijk in de moeilijke opstartfase.

Maar als nieuwkomer is het vreemd om over vreemde regels in het huishoudelijk reglement te horen dat "We dat nu eenmaal met zijn allen besloten hebben". Ik was er niet bij, maar heb mij er aan te houden omdat anderen dat nu eenmaal netjes besloten hebben? De Kersentuin bestaat al meer dan vijf jaar. Afspraken die in de begintijd worden gemaakt hebben te maken met doelen die de starters hadden. Maar voor nieuwelingen zijn het vooral de regeltjes die indruk maken. Zo was ik geschokt te merken dat er burens waren vonden dat wij onze tuin moest veranderen. Die paste niet bij de Kersentuin. We hebben de tuin overigens niet veranderd, want verschillen mogen er zijn. Wij hebben geen auto, maar als je een auto hebt krijg je te horen dat die in de parkeergarage moet. Er kunnen in het projecthuis feestjes gehouden worden. Maar na 22 uur mag er geen geluidsoverlast zijn. Het huishoudelijk reglement staat vol met geboden en verboden, rechten staan er niet tegenover. "Dat hebben we met zijn allen afgesproken" De dwang staat dan voorop, het doel niet meer.

Als doelen niet meer levend zijn, gaan de regels overheersen. En in regels was de Kersentuin altijd goed. Er wonen mensen met regel-aversie, maar die hebben meestal ook een vergader-aversie. Daardoor kent de Kersentuin nogal wat regels en regeltjes. De mate van detail is veel verdergaand dan die van de overheid. Om terug te komen op het dakraam. Als je een dakraam wilt, moet je

toestemming vragen van de Vereniging van Eigenaren, voor je eigen huis! Daar zijn standaardformulieren voor die vragen om aan te geven of de wijziging van de buitenschil een wijziging D2, D3 of D4 is (D1 is een haakje voor de plantenbak, D2 is het plaatsen van een kattenluikje of iets anders kleins dat je wel moet melden). De verklaring hiervoor is dat de buitenschil van de Vereniging van Eigenaren is. Wie in zijn eigen huis onhandig een dakraam aanlegt heeft zelf last van de gevolgen. Maar bij ons appartementsrecht is de VvE verantwoordelijk voor het onderhoud. Daarom komen bij het onoordeelkundig plaatsen van een dakraam extra kosten voor onderhoud voor rekening van de VvE. We zijn de procedures overigens aan het vereenvoudigen. Doel is dat de buitenschil goed blijft en er geen hoge onderhoudskosten komen. De regels moeten zo simpel mogelijk zijn, het doel moet voorop blijven staan. Ook het huishoudelijk reglement zullen we fors vereenvoudigen. Het lijkt net Nederland in het klein. We hebben eerst de administratieve lasten verhoogd om nu een slag te maken om de regels weer te vereenvoudigen. Dat vergt weer forse discussie, waar mensen die van regels en vergaderingen houden flink van mening verschillen met mensen die niet van regels houden. Ik weet nu al dat we daar uit zullen komen.

Het blijkt dat we nieuwkomers moeten meenemen in deze kleine democratie. Want wie is nog gewend op zo'n manier verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen buurt? Tegelijk geven veel nieuwkomers een goede nieuwe impuls. Zaken die de rest gewoon is gaan vinden, worden door nieuwkomers met verbazing bekeken en verbeterd. Al met al bevordert de kersentuin de ervaring met democratie en bevordert de Kersentuin de democratische gezindheid.

Alledaagse democratie in Leidsche Rijn (deel2)

Uw schommel deugt niet

Democratie moet wel veroverd worden. Zelfbeheer van bewoners is namelijk helemaal niet vanzelfsprekend en past niet in de agenda's van de ambtenaren. Als geen zelfbeheer de normale weg is, is zelfbeheer afwijkend en vraagt maatwerk en flexibiliteit. Neem het beheer van het openbaar groen. Op een dag kwam de heer X. op bezoek in de Kersentuin. Meneer X. is teamleider speeltoestellen in de gemeente Utrecht. In onze groene ruimte is een zandbak en staan schommels. Hij had vooral belangstelling voor onze schommels. Per schommel is 175 cm nodig, de beschikbare ruimte is 3,33 m. Strikt genomen 17 cm te weinig dus voor twee schommels naast elkaar. Hij was niet te spreken over de kleine schommel die te laag hing. Voordeel van dat lage was overigens dat de schommel geschikt is voor de kleine kinderen die er redelijk vaak gebruikt van maakten. Hij zou contact opnemen met leverancier (Acacia-Robinia) om uit te vinden of er twee steviger kinderschommels opgehangen kunnen worden. Daar was hij zelf groot voorstander van.

Dat was wel goed om te horen. In 2003 hadden wij juist hierover heel wat weerstand bij de gemeente moeten overwinnen. Ze kenden Acacia-Robinia niet en werkten er niet mee, dat was onhandig en kon eigenlijk niet. Toen waren we te vroeg, nu moest onze schommel weg om plaats te maken voor het merk dat we zelf bij de gemeente hadden geïntroduceerd.

Meneer X. vond het allemaal vreemd dat er zulke dingen in de openbare ruimte stonden. En trouwens..... waarom hebben wij dat hele openbare gebied in beheer? ...dat is toch wel erg vreemd. We hebben hem dus de beheerovereenkomst laten zien en die zou hij in hun archieven proberen op te sporen.

We beheren de groene ruimte en maaien zelf het gras. Rond de schommel was een ronde plek met houtsnippers om de ondergrond verend te maken. Ronde plek? Ja, dat vonden wij mooi. Maar dat kon natuurlijk niet. Het moest vierkant zijn. Dat ronde zorgt voor hogere kosten voor het groenbeheer en mag dus niet. Maar wij maaien toch zelf? Het is inmiddels een vierkant geworden. En ambtenaar X heeft ons mooie Acacia – Robinia schommels bezorgd.

Was ambtenaar X is nog een incident in een reeks van goedwillende ambtenaren, dat lag anders bij de start van de Kersentuin. Dat vroeg nogal wat doorzettingsvermogen van de bewoners.

Het begon bij de structuurvisie Leidsche Rijn. Een structuurvisie is een wettelijk verplichte lange termijnvisie op de ruimtelijke ontwikkeling die laat zien wat er de komende jaren op de stad afkomt, wat voor stad Utrecht willen zijn en wat de gemeente daarvoor moet doen. Leidsche Rijn Centrum moet het tweede centrum van de stad en een randstedelijk knooppunt worden. Deze structuurvisie gaf weliswaar aan wat het doel moet zijn, maar liet daardoor weinig ruimte om rekening te houden met enkele dwarse bewoners die het openbaar groen volstrekt anders wilden organiseren. De structuurvisie hield geen rekening met bewoners die openbaar groen wilden met heuveltjes en zitjes. Kortom hier botste de Kersentuin met ambtenaren die zich geketend wisten aan een weinig flexibele structuurvisie (en met ambtenaren die diep in hun hart zo'n rommelige omgeving met heuveltjes maar niets vonden). Dat vroeg van de ambtenaren en de Kersentuiners doorzettingsvermogen, vergaderingen en uiteindelijk ook het 'bovenlangs' gaan van de Kersentuiners om aan het politiek bestuur ruimte te vragen. Het was een hele strijd, die uiteindelijk tot goed resultaat leidde, maar die veel vergde van de toekomstige bewoners.

Houd de democratie levendig

Het is zaak steeds de democratie levendig te houden. Democratie is meer dan de meeste stemmen gelden. Democratie is ook niet altijd leuk, maar investeren in goede relaties met elkaar is ook niet altijd leuk. Het is met elkaar overleggen, rekening houden met elkaar, elkaars argumenten horen en de durf hebben je bezwaren op tijd te uiten dan wel in te zien dat je bezwaren weggenomen zijn. Regels zijn minder belangrijk dan doelen: die laatste moet je in beeld houden. Je moet iedereen meenemen en toch er steeds op hameren dat mensen in vrije wil beslissen of ze een klus doen in de Kersentuin. Soms sluipen er dingen in, als we ons ergeren aan elkaar's gedrag, maar we elkaar er niet meer op aanspreken. Of mensen nemen zelf geen verantwoordelijkheid, maar leggen de verantwoordelijkheid bij het bestuur.

Het is moeilijk om de alledaagse democratie te veroveren op de gemeente. De wensen van een klein groepje van 200 bewoners vallen in het niet bij de gemeentelijke visie op een wijk als Leidsche Rijn waar ooit 100.000 mensen moeten wonen. Rekening houden met de democratische wensen van een groepje van 200 bewoners betekent ruimte bieden in je structuurvisie voor onvoorziene wensen van groepen in de bevolking. Het vraagt het accepteren dat in Leidsche Rijn twee straatjes totaal afwijken: met weinig ruimte voor auto's en veel ruimte voor groen, ontspanning en rare heuveltjes en vijvertjes waar vlinders, egels en padden zich ook thuisvoelen. Het vraagt vertrouwen dat deze 200 mensen die het openbaar groen willen beheren dat ook op langere termijn blijven doen. Het vraagt vertrouwen in burgers en vertrouwen in hun gevoel van verantwoordelijkheid.

Houd je de democratie levendig, dan zijn de opbrengsten groot. Veel groter dan ik vooraf dacht. Mensen voelen zich serieus genomen, mensen zijn betrokken bij elkaar en er worden veel gezamenlijke projecten ondernomen. In het klein zijn dat de uitwisselingen van kleertjes, het uitlenen van een boor en leuke culturele activiteiten. En natuurlijk worden er zegels uitgewisseld om maximale winst te behalen bij spaaracties. Maar er is ook een gezamenlijke bakfiets die gemakkelijk geleend kan worden als je er om verlegen zit. Er is een in eigen beheer gebouwd glasvezelnet waar we voor 18 euro per maand snel internet hebben. Er is openbaar groen dat precies past bij de wensen van de gemeenschap. Over de aanbesteding van het schilderwerk hoef ik mij geen zorgen te maken, omdat er onder de bewoners altijd wel iemand is die daar verstand van heeft. Er is groot vertrouwen, er is waar voor je geld, er is hulp en ook heel veel vrolijkheid. Arnon Grunberg die als writer in residence een weekje in De Kersentuin woonde beschreef de Kersentuin als volgt. *“Het is een zwoele avond. We eten op straat. Om klokslag zeven uur komen vaders, moeders en kinderen met ladders tevoorschijn om in de kersenbomen te klimmen. Het doet me aan The Sound of Music denken. Nederland is helemaal niet veranderd. Een eeuwig 1951 heeft zich van dit land meester gemaakt.”*

De betrokkenheid bij elkaar, de vrolijke sfeer met vaders, moeders en kinderen: ik had er als vrijgevochten student niet aan moeten denken. Maar ik kan het iedereen aanbevelen.

Aanbevelingen: hoe kunnen we alledaagse democratie stimuleren?

Tips voor alledaagse democratie;

1. Laat mensen kennis maken met democratie in het klein al op school
2. Geef ruimte voor initiatieven van burgers door regels flexibel te houden, wel de doelen, maar niet de regels centraal stellen
3. Maak ruimte in de gemeentelijke organisatie voor zelfbeheer van burgers. Dat vraagt een cultuuromslag in de organisatie. met een sterk accent op de vraaglogica van burgers.
4. Experimenteer met nieuwe vormen van bewonerbetrokkenheid, die burgers ruimte bieden om hun eigen buurt in gezamenlijkheid in te kleuren.
5. Geef professionals handelingsruimte om te kunnen 'leren'.
6. ...

